

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Robert Stefanicki

SSN Agnieszka Żywicka

w sprawie z odwołania M. B. i A. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Tarnowie
o odpowiedzialność z tytułu nieopłaconych składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 marca 2024 r.,
skargi kasacyjnej odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie
z dnia 31 maja 2022 r., sygn. akt III AUa 903/20,

**uchyla zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie
w pkt I i III i sprawę przekazuje w tym zakresie temu Sądowi do
ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 19 grudnia 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Tarnowie przeniósł na M. B. i A. B. (współmałżonka) odpowiedzialność za

zobowiązania płatnika „O.” sp. z o.o. z siedzibą w T. z tytułu nie opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz P. i Fundusz G. wraz z odsetkami za zwłokę oraz kosztami egzekucyjnymi w łącznej kwocie 267.738,90 zł, w tym: 1) na ubezpieczenia społeczne: 157.516,49 zł - z tytułu nie opłaconych składek za okres październik 2014 r. – marzec 2018 r.; 33.634,00 zł - z tytułu odsetek za zwłokę naliczonych na dzień 19 grudnia 2018 r.; 9.592,10 zł - z tytułu kosztów egzekucyjnych; 2) na ubezpieczenie zdrowotne: 39.462,87 zł - z tytułu nie opłaconych składek za okres październik 2014 r. – marzec 2018 r.; 8.454,00 zł - z tytułu odsetek za zwłokę naliczonych na dzień 19 grudnia 2018 r.; 2.439,00 zł - z tytułu kosztów egzekucyjnych; 3) na Fundusz P. i Fundusz G.: 12.652,94 zł - z tytułu nie opłaconych składek za okres październik 2014 r. – marzec 2018 r.; 2.721,00 zł - z tytułu odsetek za zwłokę naliczonych na dzień 19 grudnia 2018 r.; 766,50 zł - z tytułu kosztów egzekucyjnych.

Decyzją z dnia 17 kwietnia 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Tarnowie przeniósł na M. B. i A. B. (współmałżonka) odpowiedzialność za zobowiązania płatnika „O.” sp. z o.o. z siedzibą w T. z tytułu nie opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz P. i Fundusz G. wraz z odsetkami za zwłokę oraz kosztami egzekucyjnymi w łącznej kwocie 27.930,05 zł, w tym: 1) na ubezpieczenia społeczne: 19.961,55 zł - z tytułu nie opłaconych składek za okres kwiecień 2018 r. – grudzień 2018 r.; 936 zł - z tytułu odsetek za zwłokę naliczonych na dzień 17 kwietnia 2019 r.; 618,40 zł - z tytułu kosztów egzekucyjnych; 2) na ubezpieczenie zdrowotne: 4.899,60 zł - z tytułu nie opłaconych składek za okres kwiecień 2018 r. – grudzień 2018 r.; 229,00 zł - z tytułu odsetek za zwłokę naliczonych na dzień 17 kwietnia 2019 r.; 151,80 zł - z tytułu kosztów egzekucyjnych; 3) na Fundusz P. i Fundusz G.: 1.076,40 zł - z tytułu nie opłaconych składek za okres kwiecień 2018 r. – grudzień 2018 r.; 24,00 zł - z tytułu odsetek za zwłokę naliczonych na dzień 17 kwietnia 2019 r.; 33,30 zł - z tytułu kosztów egzekucyjnych.

Wyrokiem z dnia 14 stycznia 2020 r., IV U 167/19, Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Tarnowie zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 19 grudnia 2018 r. w ten tylko sposób, że w zakresie zaległości z tytułu nieopłaconych składek powstałych do dnia 31 grudnia 2015 r. ograniczył

odpowiedzialność M. B. do jej majątku odrębnego, w pozostałej części oddalił odwołanie od decyzji z dnia 19 grudnia 2018 r., oddalił odwołanie od decyzji z dnia 17 kwietnia 2019 r. oraz zasądził solidarnie od odwołujących A. B. i M. B. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Tarnowie kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że „O.” sp. z o.o. z siedzibą w T. została utworzona w dniu 20 czerwca 2001 r. aktem notarialnym Repertorium A nr [...]. Spółka prowadziła działalność gospodarczą na podstawie dokonanego w dniu 24 lipca 2001 r. wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem [...]. Od lipca 2001 r. zatrudniała pracowników. Odwołująca M. B. została powołana na stanowisko Członka Zarządu „O.” sp. z o.o. z siedzibą w T. uchwałą Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników Spółki z dnia 8 maja 2009 r., zaś uchwałą z dnia 21 lipca 2009 r. na Prezesa Zarządu. Z tytułu zatrudniania pracowników, Spółka „O.” była zobowiązana do opłacania należnych składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz P. i Fundusz G.. Spółka nie wywiązała się z tego obowiązku w sposób prawidłowy i na jej koncie powstało zadłużenie określone treścią zaskarżonych decyzji. Należności z tytułu składek zostały objęte przymusowym dochodzeniem w trybie egzekucji administracyjnej i sądowej prowadzonej przez Dyrektora Oddziału ZUS w Tarnowie, Naczelnika [...] Urzędu Skarbowego w Tarnowie oraz Komornika Sądowego. W związku ze zbiegiem egzekucji administracyjnej i sądowej, łączne jej prowadzenie przejął Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Tarnowie. Postanowieniem z dnia 29 grudnia 2016 r. komornik umorzył postępowanie egzekucyjne wobec stwierdzenia bezskuteczności egzekucji. W uzasadnieniu wskazał, że w stosunku do Spółki prowadzonych jest szereg innych bezskutecznych egzekucji, Spółka nie odbiera korespondencji, nie posiada aktywnych rachunków bankowych ani wymagalnych wierzytelności oraz nie ustalono żadnego majątku ruchomego oraz nieruchomości, które mogłyby stanowić źródło egzekucji. Z pisma Banku w S. z dnia 7 kwietnia 2017 r., przesłanego w odpowiedzi na dokonane zajęcie rachunku bankowego wynika, że Spółka nie posiada rachunku bankowego. W piśmie z dnia 6 czerwca 2017 r. Bank w R., w odpowiedzi na dokonane zajęcie rachunku bankowego, poinformował o braku środków oraz o zbiegu egzekucji z Naczelnikiem [...] Urzędu Skarbowego w

Tarnowie. Naczelnik [...] Urzędu Skarbowego w Tarnowie w zawiadomieniu z dnia 6 marca 2017 r. o zakończeniu egzekucji prowadzonej na podstawie dalszego tytułu wykonawczego podał, że od momentu otrzymania dalszych tytułów wykonawczych Bank nie potrącił żadnych kwot. Spółka „O.” sp. z o.o. (jak wynika z informacji odpowiadającej odpisowi aktualnemu z Rejestru Przedsiębiorców z dnia 26 lipca 2018 r.) sprawozdania finansowe za lata 2014 r. i 2015 r. złożyła dopiero w 2018 r. w wyniku prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla Krakowa - Śródmieścia w Krakowie, Wydział XII Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego postępowania przymuszającego (KR XII Ns-Rej. KRS 30374/16/194 i 25912/15/417). W Informacji figurują zapisy o toczącym się postępowaniu w sprawie upadłości układowej, które zostało zakończone postanowieniem o zatwierdzeniu układu w dniu 26 września 2006 r. W dniu 5 listopada 2018 r. Dyrektor Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Tarnowie dokonał zajęcia wierzytelności pieniężnej w Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w K. W odpowiedzi na dokonane zajęcie, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w K. w piśmie z dnia 19 listopada 2018 r. oświadczyła, że dłużnik „O.” sp. z o.o. nie figuruje w księgach rachunkowych. Na podstawie posiadanych dokumentów przesłanych przez Sąd Rejonowy dla Krakowa - Śródmieścia w Krakowie, Wydział XII Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego wraz z pismami z dnia 27 lipca 2017 r. i z dnia 30 października 2018 r., w tym sprawozdań finansowych za lata 2013 i 2014 r. ustalono, że Spółka posiada ujemny kapitał własny od 2012 r. Ujemny kapitał własny na dzień 31 grudnia 2012 r. wyniósł – 1.137.040,39 zł, a na dzień 31 grudnia 2013 r.: - 1.649.718,17 zł. W 2014 r. Spółka osiągnęła przychody w łącznej kwocie 430.356,09 zł. Przychody ze sprzedaży produktów i materiałów i z nimi zrównane Spółki w porównaniu do 2013 r. spadły o 73%. Przychody ogółem spadły w 2014 r. o około 71%. Strata ze sprzedaży wyniosła – 171.810,33 zł, a strata brutto: - 466.515,38 zł, podobnie jak strata netto z działalności gospodarczej. Ujemny kapitał własny wyniósł – 2.116.233,55 zł. Strata z lat ubiegłych ukształtowała się na poziomie – 4.149.718,17 zł. Wartość zobowiązań wyniosła 5.823.816,74 zł. W 2015 r. strata ze sprzedaży wyniosła – 191.451,15 zł, a strata brutto: - 279.558,33 zł, podobnie jak strata netto z działalności gospodarczej. Zadłużenie z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne obejmuje okres od lipca 2010 r. do kwietnia 2018 r. Spółka

zaprzesła regulowania należności z tytułu składek poczynawszy od lipca 2010 r., których termin płatności przypadał na dzień 16 sierpnia 2010 r. W następnych miesiącach zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne systematycznie się zwiększały. Stan niewypłacalności Spółki uzasadniający złożenie wniosku o ogłoszenie jej upadłości zaistniał w dniu 30 sierpnia 2010 r., tj. w dniu, w którym mijał 14 dzień od zaprzestania regulowania przez Spółkę swoich zobowiązań z tytułu składek za miesiąc lipiec 2010 r. Egzekucja wobec Spółki okazała się całkowicie bezskuteczna. Postanowieniem z dnia 31 grudnia 2018 r. Komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Tarnowie umorzył prowadzone przeciwko Spółce „O.” postępowanie egzekucyjne co do reszty należności jako bezskuteczne. Wyrokiem z dnia 4 grudnia 2018 r., IX GO 283/16, Sąd Okręgowy w Krakowie w sprawie z powództwa „O.” sp. z o.o. z siedzibą w T. przeciwko R. D. i Skarbowi Państwa - Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w K. o zapłatę oddalił powództwo w całości w stosunku do obu pozwanych.

Mając na uwadze powyższy stan faktyczny, Sąd pierwszej instancji stwierdził, że odwołania od decyzji dnia 19 grudnia 2018 r. zasługiwały na częściowe uwzględnienie, a w pozostałej zaś części podlegały oddaleniu, podobnie jak odwołania od decyzji z dnia 17 kwietnia 2019 r. Przytoczył art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w myśl którego do należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne stosuje się między innymi przepisy art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa. Stosownie do treści art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, do składek na Fundusz P., Fundusz G. i Fundusz E. oraz na ubezpieczenie zdrowotne w zakresie: ich poboru, egzekucji, wymierzania odsetek za zwłokę i dodatkowej opłaty, przepisów karnych, dokonywania zabezpieczeń na wszystkich nieruchomościach, ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika, odpowiedzialności osób trzecich i spadkobierców oraz stosowania ulg i umorzeń stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składek na ubezpieczenia społeczne. W uchwale z dnia 4 czerwca 2008 r., II UZP 3/08 (OSNP 2009 nr 11-12, poz. 148) Sąd Najwyższy wskazał, że członkowie zarządu spółki mogą, na podstawie art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja w związku z art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz w związku z art. 31 tej ustawy, zostać obciążeni

odpowiedzialnością za niezapłacone w terminie przez tę spółkę składki na Fundusz P., Fundusz G. i na ubezpieczenie zdrowotne. Przepisy art. 116 § 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2019 r., poz. 900 ze zm.) stanowią, że za zaległości podatkowe spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w organizacji, spółki akcyjnej lub spółki akcyjnej w organizacji odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem członkowie jej zarządu, jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna, a członek zarządu: 1) nie wykazał, że: a) we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub w tym czasie zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne w rozumieniu ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2019 r., poz. 243 i 326) albo zatwierdzono układ w postępowaniu o zatwierdzenie układu, o którym mowa w ustawie z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne, albo b) niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło bez jego winy; 2) nie wskazuje mienia spółki, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych spółki w znacznej części. Odpowiedzialność członków zarządu obejmuje zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań, których termin płatności upływał w czasie pełnienia przez nich obowiązków członka zarządu, oraz zaległości wymienione w art. 52 oraz art. 52a powstałe w czasie pełnienia obowiązków członka zarządu. Odpowiedzialność członków zarządu, o której mowa w powołanym przepisie ma charakter wyjątkowy i znajduje zastosowanie, jeżeli zachodzą wymienione w nim pozytywne przesłanki i brak jest którejkolwiek z okoliczności wyłączających tę odpowiedzialność. Odpowiedzialność ta jest przy tym niezależna od tego, czy zaległości z tytułu składek, których z powodu braku majątku spółki nie można wyegzekwować, powstały z przyczyn zawinionych czy też niezawinionych od członka zarządu. Podstawą powstania odpowiedzialności członka zarządu za zaległości podatkowe jest sam fakt bycia członkiem zarządu. Przesłanka ta z racji wykładni systemowej winna być ustalana w oparciu o obiektywnie istniejące kryteria - spełnienie formalnych warunków „pełnienia funkcji członka zarządu”. Pełnienie obowiązków członków zarządu w rozumieniu art. 116 § 2 ustawy Ordynacja podatkowa oznacza członkostwo związane z mandatem i z kompetencją do realizowania funkcji członka zarządu. Użycie w tym przepisie sformułowania „pełnienie” obowiązków członka

zarządu, a nie ich „wykonywanie” oznacza, że chodzi o zajmowanie stanowiska od momentu powołania do dnia odwołania. Okoliczności związane z faktycznym wykonywaniem lub niewykonywaniem tych obowiązków zasadniczo nie mają znaczenia dla tej oceny. Przy ustalaniu przesłanki „pełnienia funkcji” nie ma przy tym znaczenia rodzaj stosunku prawnego łączącego członka zarządu z podmiotem, tj. czy była to umowa o pracę, zlecenie, kontrakt menedżerski czy też brak jakiejkolwiek umowy. Bez znaczenia jest też kwestia wynagrodzenia czy też relacje między członkami zarządu. Osoba, która (bez przymusu, groźby lub podstępów) wyraziła zgodę na powołanie do zarządu spółki ze świadomością, że pełnić będzie jedynie rolę „figuranta”, a następnie godziła się na taki stan rzeczy, w pełni ponosi ryzyko działalności tej spółki, w tym odpowiedzialność za nietrafne przedsięwzięcia gospodarcze czy też wręcz działania na szkodę spółki osób dopuszczonych za jej zgodą do faktycznego zarządzania spółką. Charakter prawny funkcji członka zarządu oznacza nie tylko obowiązek wykonywania czynności zarządzających (obowiązek wykonywania powierzonych zadań), ale oznacza też zwiększony zakres odpowiedzialności, w tym odpowiedzialności za skutki działań kierowanej spółki, a więc i skutki działań osób w tej spółce zatrudnionych. To członek zarządu ma prawo i obowiązek prowadzić sprawę spółki, gdyż to jego właśnie prawo handlowe czyni menadżerem spółki i osobą odpowiedzialną za jej losy. Jeśli nawet członek zarządu respektuje jakieś nieformalne ustalenia dotyczące tego, kto de facto prowadzi sprawę spółki i godzi się na status menadżera pozornego, fikcyjnego, to nie zmienia to jego odpowiedzialności prawnej. Takie okoliczności jak: dobrowolne wyzbycie się możliwości rzeczywistego działania i reprezentowania spraw spółki, mimo zgody na pełnienie funkcji członka zarządu, świadome godzenie się na dokonanie wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, dane którego to rejestru korzystają z domniemania prawdziwości i niepodjęcie żadnych kroków celem wykreślenia wpisu, nie mogą zwalniać od odpowiedzialności członków zarządu, o której mowa w art. 116 § 1 i 2 ustawy Ordynacja podatkowa. Brak podejmowania przez członka zarządu działań mających na celu zapewnienie mu rzeczywistego egzekwowania praw i realizacji obowiązków przypisanych im z racji piastowanej funkcji, nie może stanowić okoliczności wyłączającej odpowiedzialność za zobowiązania spółki. Brak dostępu do informacji, co się dzieje w spółce, nie zwalnia z odpowiedzialności członka

zarządu za jej długi podatkowe (składkowe). Profesjonalizm wymagany od członków zarządu spółki kapitałowej, a także wynikająca z niego podwyższona staranność (art. 355 § 2 k.c.), pozwala na przyjęcie, iż każdy członek zarządu obowiązany jest kontrolować sytuację w spółce przynajmniej z taką uwagą, która pozwala na zorientowanie się, że jest ona niewypłacalna i że należy wystąpić z wnioskiem o ogłoszenie upadłości (wyrok NSA w Warszawie z dnia 25 czerwca 2014 r., II FSK 1735/12, LEX nr 1518901, wyrok NSA w Warszawie z dnia 2 grudnia 2016 r., II GSK 3809/16, LEX nr 2206141, wyrok WSA w Warszawie z dnia 6 grudnia 2016 r., III SA/Wa 2820/15, LEX nr 2282253, wyrok NSA w Warszawie z dnia 26 sierpnia 2014 r., II FSK 2260/12, LEX nr 1498561). Przepisy intertemporalne także są jednoznaczne.

Przepis art. 22 ustawy z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy - Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1649) wyraźnie wskazuje, że do odpowiedzialności podatkowej osób trzecich z tytułu zaległości podatkowych powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy. Powołaną ustawą zmieniono treść art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, zgodnie z którym do należności z tytułu składek stosuje się odpowiednio powołane tam przepisy ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa. Do katalogu przepisów, które stosuje się odpowiednio do należności z tytułu składek dodano art. 109 § 1 w zakresie art. 29. Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy - Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw weszła w życie z dniem 1 stycznia 2016 r. z wyjątkami wymienionymi w jej art. 31. Zgodnie z art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2019 r., poz. 900 ze zm.), w sprawie odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej przepisy art. 29, art. 47 § 1, art. 51 § 1, art. 53 § 3, art. 54, art. 55, art. 57, art. 59, art. 60, art. 64-66 oraz art. 76-76b stosuje się odpowiednio. Jak zaś stanowi przepis art. 29 ust. 1 tej ustawy, w przypadku osób pozostających w związku małżeńskim odpowiedzialność, o której mowa w art. 26, obejmuje majątek odrębny podatnika oraz majątek wspólny podatnika i jego małżonka.

W ocenie Sądu pierwszej instancji nie budzi zatem wątpliwości, że gdy chodzi o zaskarżoną decyzję z dnia 19 grudnia 2018 r., to za zaległości z tytułu składek powstałe do końca grudnia 2015 r., odwołująca M. B. odpowiada majątkiem odrębnym. Od 1 stycznia 2016 r. ponosi zaś ona odpowiedzialność za zaległości składkowe wspólnie ze współmałżonkiem.

Uwzględniając tę okoliczność, w oparciu o powołane wyżej przepisy oraz art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił decyzję z dnia 19 grudnia 2018 r. w ten tylko sposób, że w zakresie zaległości z tytułu nieopłaconych składek powstałych do dnia 31 grudnia 2015 r. ograniczył odpowiedzialność M. B. do jej majątku odrębnego. Oddaleniu podlegały natomiast odwołania od decyzji z dnia 19 grudnia 2018 r. w pozostałej części, a ponadto odwołania od decyzji z dnia 17 kwietnia 2019 r.

Sąd Okręgowy podniósł, że wszystkie przesłanki z art. 116 ustawy Ordynacja podatkowa zostały w tej sprawie spełnione, a ich spełnienia odwołujący w zasadzie nie kwestionowali. Jako niezasadny Sąd pierwszej instancji ocenił zarzut dotyczący niekonstytucyjności przepisów, które legły u podstaw rozstrzygnięcia, zgodnie z którymi małżonek osoby trzeciej będącej członkiem zarządu Spółki ma odpowiadać za zobowiązania spółki. Treść przepisów art. 109 i art. 29 ustawy Ordynacja podatkowa jest jednoznaczna. Takie regulacje obowiązują od dłuższego już czasu, dotyczą sfery prawa publicznego, które powinno być objęte szczególną ochroną. W przedmiotowym zakresie chodzi o zobowiązania publicznoprawne. Nie może być więc tak, że odpowiedzialność członka zarządu spółki za zaległości składkowe zostanie ograniczona tylko do majątku odrębnego. Przeniesienie na grunt prawa publicznego rozwiązań cywilnoprawnych nie jest uzasadnione. W zakresie przepisów dotyczących ubezpieczeń społecznych obowiązujące normy prawne mają charakter bezwzględnie obowiązujący. Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Sądu Najwyższego i jednolitym stanowiskiem doktryny prawa ubezpieczeń społecznych, przepisy prawa ubezpieczeń społecznych powinny być wykładane ściśle (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2008 r., I UZP 6/08, OSNP 2009 nr 9-10, poz. 120 i orzecznictwo tam cytowane), co oznacza w zasadzie prymat dyrektyw wykładni językowej w odniesieniu do pozostałych metod wykładni, w tym wykładni systemowej i wykładni historycznej lub celowościowej. Niewątpliwie te same zasady wykładni dotyczą przepisów podatkowych. Z uwagi

zatem na brzmienie obowiązujących przepisów, odwołania od decyzji z dnia 19 grudnia 2018 r. w części nieuwzględnionej i odwołania od decyzji z dnia 17 kwietnia 2019 r. podlegały oddaleniu na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Po rozpoznaniu apelacji płatnika składek oraz organu rentowego Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie wyrokiem z dnia 31 maja 2022 r., III AUa 903/20, zmienił zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że oddalił odwołanie (pkt I.); oddalił apelację M. B. i A. B. (pkt II.), zasądził od M. B. i A. B. solidarnie na rzecz organu rentowego kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd drugiej instancji uznał, że stan faktyczny sprawy w fazie postępowania drugoinstancyjnego nie jest objęty sporem. W apelacjach wysunięto jedynie zarzut naruszenia prawa materialnego. Żaden z apelujących nie kwestionuje wniosków Sądu pierwszej instancji co do spełnienia przesłanek z art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1540). Odwołujący domagają się ograniczenia odpowiedzialności M. B. do jej majątku osobistego w odniesieniu do całości zadłużenia, natomiast organ rentowy wskazuje na zasadność ustalenia odpowiedzialności odwołującej się za zaległości składowe spółki bez ograniczenia tej odpowiedzialności do majątku osobistego członka zarządu, a zatem z uwzględnieniem majątku wspólnego M. B. i jej małżonka.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, obydwie kontrolowane w przedmiotowym postępowaniu decyzje były prawidłowe. Organ rentowy rozstrzygając kwestię odpowiedzialności M. B. jako członka zarządu spółki kapitałowej przywołał właściwą podstawę prawną, obejmującą art. 31 i art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009) oraz przepisy art. 108 § 1 w związku z art. 107 § 1, § 2 pkt 2 i 4, art. 109 §1, § 2 pkt 1 oraz art. 116 ustawy Ordynacja podatkowa. Sąd pierwszej instancji - dokonując częściowej zmiany zaskarżonej decyzji z dnia 19 grudnia 2018 r. w zakresie zaległości z tytułu nieopłaconych składek powstałych do dnia 31 grudnia 2015 r. poprzez ograniczenie odpowiedzialności M. B. do jej majątku odrębnego - powołał się na regulacje ustawy z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy - Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1649), a konkretnie na art. 22 tej ustawy. Przepis ten stanowi, iż do odpowiedzialności podatkowej osób

trzecich z tytułu zaległości podatkowych powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy. Ustawą zmienianą w art. 1 ustawy nowelizującej była ustawa - Ordynacja podatkowa. Zmiana ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych została dokonana na mocy art. 8 wskazanej ustawy nowelizującej, a nie w oparciu o przepis art. 1 tej ustawy. Słusznie zatem organ rentowy zarzuca w apelacji brak podstaw do zastosowania art. 22 ustawy nowelizującej do rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności członka zarządu za zaległości składowe, do których przepisy ustawy Ordynacja podatkowa podlegają uwzględnieniu jedynie z mocy odesłania zawartego w art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, zmienionego w art. 8 ustawy nowelizującej.

Sąd odwoławczy zaznaczył, że wskazana powyżej ustawa zmieniająca (wchodząca w życie z dniem 1 stycznia 2016 r.) nie modyfikowała treści art. 29 § 1 Ordynacji podatkowej normującego zakres odpowiedzialności podatnika pozostającego w związku małżeńskim, która obejmuje majątek odrębny podatnika oraz majątek wspólny podatnika i jego małżonka. Nowelizacji nie uległ także przepis art. 109 Ordynacji podatkowej w zakresie odesłania do art. 29 § 1 tej ustawy. W konkluzji stwierdzić trzeba, że zarówno przed dniem 1 stycznia 2016 r., jak i po tej dacie regulacje ustawy - Ordynacja podatkowa dotyczące zakresu odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej, rozciągającej się na majątek wspólny podatnika i jego małżonka, przedstawiały analogiczną treść normatywną. Zastosowanie przywołanej przez Sąd Okręgowy regulacji intertemporalnej przewidzianej w art. 22 ustawy nowelizującej, odnoszącej się do zmienianych przepisów Ordynacji podatkowej, nie może skutkować ograniczeniem odpowiedzialności odwołującej się do jej majątku osobistego, skoro odnoszące się do tej materii (zakresu odpowiedzialności osoby trzeciej) unormowania Ordynacji podatkowej nie uległy zmianie legislacyjnej.

W ocenie Sądu drugiej instancji organ rentowy trafnie podniósł, że przepis art. 22 ustawy nowelizującej nie dotyczy regulacji art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i nie uzasadnia ograniczenia odpowiedzialności M. B. jako członka zarządu spółki kapitałowej za zaległości składowe tej spółki do jej majątku osobistego, nawet w zakresie zadłużenia powstałego przed dniem 1 stycznia 2016 r. Nie mają racji odwołujący się wywodząc, że odpowiedzialność osoby trzeciej

obejmująca majątek wspólny tej osoby oraz jej współmałżonka nie rozciąga się na zobowiązania wymienione w art. 107 § 2 Ordynacji podatkowej. Treść regulacji art. 107 § 2 jest jednoznaczna i wskazuje, iż jeżeli dalsze przepisy nie stanowią inaczej osoby trzecie odpowiadają również między innymi za odsetki za zwłokę oraz koszty postępowania egzekucyjnego. Artykuł 109 § 1 powołanej wyżej ustawy, odsyłający do odpowiedniego stosowania art. 29 ustawy, nie zmienia zasady przewidzianej w art. 107 § 2 tej ustawy. Natomiast odpowiednie zastosowanie normy wynikającej z art. 29 wskazanej ustawy do odpowiedzialności osoby trzeciej za zobowiązania składkowe prowadzi do wniosku, że odpowiedzialność osoby trzeciej pozostającej w związku małżeńskim, obejmująca majątek odrębny oraz wspólny, dotyczy wszystkich należności określonych w art. 107 § 2 wskazanej ustawy. Brak jest zatem podstaw do ograniczenia tej odpowiedzialności do majątku odrębnego członka zarządu spółki kapitałowej w odniesieniu do zadłużenia wskazanego w obydwu kontrolowanych w niniejszej sprawie decyzjach.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku płatnik składek zarzucił naruszenie art. 109 § 1 w zw. z art. 29 ust. 1 ustawy Ordynacja podatkowa w zw. z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez jego zastosowanie co do zobowiązań z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne powstałych przed dniem 1 stycznia 2016 r. i uznanie, że osoba trzecia odpowiada zobowiązania z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne powstałe przed dniem 1 stycznia 2016 r. majątkiem wspólnym swoim i współmałżonka.

Skarżący wskazał, że ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy - Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw, w art. 8 pkt 4 dokonywała zmiany art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie ze zmianą która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2016 r. do należności z tytułu składek stosuje się odpowiednio między innymi art. 109 § 1 w zakresie art. 29, art. 109 § 2 pkt 1 ustawy Ordynacja podatkowa. Przedmiotowe przepisy Ordynacji podatkowej rozszerzają odpowiedzialność osoby trzeciej z majątku osobistego na majątek wspólny współmałżonka. Z uwagi na powyższe dochodzi do rozszerzenia zakresu odpowiedzialności. Rozszerzenie odpowiedzialności winno mieć jedynie skutek co do zobowiązań powstałych po dacie wejścia w życie art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zmodyfikowanej wersji.

W ocenie skarżącego Sąd Apelacyjny rozpoznając niniejszą sprawę skupił się na treści art. 22 ustawy z dnia 10 września 2015 r. Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw, pomijając całkowicie, wyżej wskazaną zasadę prawa posiadającą swoje źródło w art. 2 Konstytucji. Skutkiem powyższego było uznanie, że osoba trzecia odpowiada za zobowiązania z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, nie tylko majątkiem osobistym ale również majątkiem stanowiącym współwłasność małżeńską.

Mając powyższe na uwadze skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w pkt I i III i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania w tym zakresie oraz o rozstrzygnięcie o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jako zasadna podlegała uwzględnieniu.

Płatnik składek podnosił w skardze kasacyjnej, że Sąd drugiej instancji w sposób nieuprawniony rozszerzył odpowiedzialność osoby trzeciej za zobowiązania spółki z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, zezwalając nie tylko na sięgnięcie do majątku osobistego tej osoby ale również do majątku stanowiącego współwłasność małżeńską, w sytuacji gdy zobowiązania powstały przed dniem wejścia art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w nowej wersji.

Spór w sprawie ograniczał się do wykładni ustawy z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy - Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (dalej: ustawa zmieniająca). Ustawa powyższa dokonywała wielu zmian w Ordynacji podatkowej, m.in. w art. 22 wskazywała, że do odpowiedzialności podatkowej osób trzecich z tytułu zaległości podatkowych powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Ogólna reguła odpowiedzialności osób trzecich za zaległości podatkowe została sformułowana w art. 107 Ordynacji podatkowej (dalej o.p.) w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2015 r. z uwagi na fakt, że zaległości powstały przed dniem 1 stycznia 2016 r. (art. 22 ustawy z 10 września 2015 r. o zmianie ustawy Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw - Dz.U. z 2015 r., poz. 1649).

Przepis ten w § 1 i § 2 pkt 1 - 4 wskazuje zakres i kategorie należności, za które odpowiedzialność ponosi osoba trzecia. Z jego treści wynika, że osoby trzecie odpowiadają za zaległości podatkowe całym swoim majątkiem solidarnie z podatnikiem, jak również za podatki niepobrane oraz pobrane, a niewpłacone przez płatników lub inkasentów, odsetki za zwłokę od zaległości podatkowych, niezwrócone w terminie zaliczki naliczonego podatku od towarów i usług oraz za oprocentowanie tych zaliczek i za koszty postępowania egzekucyjnego. Przytoczona regulacja ma charakter wyjątkowy. Osoby trzecie ponoszą odpowiedzialność za cudzy dług, jednakże odpowiedzialność ta wynikać może wyłącznie z mocy konkretnego przepisu ustawy, a do kręgu tych osób należą wyłącznie podmioty wymienione w art. 110-117 o.p., przy czym katalog osób trzecich ponoszących odpowiedzialność z tytułu cudzych zaległości podatkowych ma charakter zamknięty. Jedną z grup podmiotów mieszczących się kategorii osób trzecich ponoszących odpowiedzialność za zaległości podatkowe są członkowie zarządu spółek kapitałowych. Zgodnie bowiem z art. 116 § 1 o.p. za zaległości podatkowe spółki z ograniczoną odpowiedzialnością odpowiadają, solidarnie całym swoim majątkiem członkowie jej zarządu, jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna chyba, że członek zarządu wykaże, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie zapobiegające upadłości (postępowanie układowe) albo, że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewszczęcie postępowania układowego nastąpiło bez jego winy, bądź też wskaże on mienie, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych spółki w znacznej części. Przepis art. 116 § 2 o.p. stanowi, że odpowiedzialność członków zarządu, określona w § 1, obejmuje zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań, których termin płatności upływał w czasie pełnienia przez nich obowiązków członka zarządu, oraz zaległości wymienione w art. 52 oraz art. 52a powstałe w czasie pełnienia obowiązków członka zarządu. Stosownie do brzmienia art. 116 § 4 o.p. ww. przepisy stosuje się również do byłego członka zarządu.

Z kolei przepis art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (w brzmieniu sprzed 1 stycznia 2016 r.) nakazywał stosować do należności z tytułu składek odpowiednio: art. 12, art. 26, art. 29 § 1 i 2, art. 33, art. 33a, art. 33b, art. 51

§ 1, art. 55, art. 59 § 1 pkt 1, 3, 4, 8 i 9, art. 60 § 1, art. 61 § 1, art. 62 § 1, 3-5, art. 72 § 1 pkt 1 i 4 i § 2, art. 73 § 1 pkt 1 i 5, art. 77b § 1 i 2, art. 91, art. 93, art. 93a-93c, art. 93e, art. 94, art. 97 § 1, art. 98 § 1 i 2 pkt 1, 2, 5 i 7, art. 100, art. 101, art. 105 § 1 i 2, art. 106 § 1 i 2, art. 107 § 1, 1a, i 2 pkt 2 i 4, art. 108 § 1 i 4, art. 110 § 1, § 2 pkt 2, § 3, art. 111 § 1-4 i 5 pkt 1, art. 112, art. 113, art. 114, art. 115, art. 116, art. 116a, art. 117, art. 118 § 1 i 2 oraz art. 119 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa.

Przepis art. 8 ust. 4 w/w ustawy zmieniającej dokonał modyfikacji przepisu art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wskazując, że do należności z tytułu składek należy stosować odpowiednio: art. 12, art. 26, art. 29 § 1 i 2, art. 33, art. 33a, art. 33b, art. 38a, art. 51 § 1, art. 55, art. 59 § 1 pkt 1, 3, 4, 8 i 9, art. 60 § 1, art. 61 § 1, art. 62 § 1, 3- i 5, art. 62b § 1 pkt 2 i § 3, art. 72 § 1 pkt 1 i 4 i § 2, art. 73 § 1 pkt 1 i 5, art. 77b § 1 i 2, art. 91, art. 93, art. 93a-93c, art. 93e, art. 94, art. 97 § 1, art. 98 § 1 i 2 pkt 1, 2, 5 i 7, art. 100, art. 101, art. 105 § 1 i 2, art. 106 § 1 i 2, art. 107 § 1, 1a, i § 2 pkt 2 i 4 i § 3, art. 108 § 1, 3 i 4, art. 109 § 1 w zakresie art. 29 (a więc odpowiedzialności osób pozostających w związku małżeńskim - przypis własny), art. 109 § 2 pkt 1, art. 110 § 1, § 2 pkt 2, § 3, art. 111 § 1-4 i § 5 pkt 1, art. 112 § 1-5, art. 112b, art. 112c, art. 113, art. 114, art. 115, art. 116, art. 116a, art. 117-117, art. 118 § 1 i 2 oraz art. 119 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa.

Rację zatem ma skarżący, że dopiero zmiana ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z mocy art. 8 ust. 4 w/w ustawy rozszerzyła odpowiedzialność osoby trzeciej za składki z majątku osobistego również na majątek wspólny współmałżonka. Rozszerzenie odpowiedzialności winno mieć jedynie skutek co do zobowiązań powstałych po dacie wejścia w życie art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zmodyfikowanej wersji. Przepisy ustawy zmieniającej nie zawierają bowiem żadnych przepisów intertemporalnych pozwalających na zastosowanie rozszerzającej odpowiedzialności małżonka płatnika za zobowiązania powstałe przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej. Rozszerzenie odpowiedzialności może mieć jedynie skutek co do zobowiązań powstałych po dacie wejścia w życie art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zmodyfikowanej wersji, tj. od 1 stycznia 2016 r. Przepis art. 29 § 1 Ordynacji podatkowej stanowi, że w przypadku podatników pozostających w związku małżeńskim odpowiedzialność, o której mowa

w art. 26, obejmuje majątek odrębny podatnika oraz majątek wspólny podatnika i jego małżonka i nie uległ w tym zakresie zmianie co do zaległości podatkowych. Zatem odpowiedzialność za zaległości podatkowe rozciągała się przed 1 stycznia 2016 r. i rozciąga po 1 stycznia 2016 r. również na majątek wspólny podatnika i jego małżonka, co nie ma zastosowania do zaległości składkowych.

Zmiana treści art. 31 ustawy systemowej miała charakter rozszerzający i porządkujący, bowiem w stanie prawnym sprzed nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 10 września 2015 r. w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalilo się stanowisko (zgodne zresztą z poprzednim brzmieniem art. 31 ustawy o sus) o odpowiednim stosowaniu przepisów art. 29 § 1 o.p. również w sprawach dotyczących składek na ubezpieczenia społeczne płatnika (lecz nie osoby trzeciej - członka zarządu spółki jak w przypadku art. 116 u.p. - patrz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 czerwca 2016 r., II UK 364/16, LEX nr 2107097, wyrok z dnia 22 maja 2012 r., II UK 339/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 97).

Mając powyższe okoliczności na względzie Sąd Najwyższy orzekł jak sentencji wyroku na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., o kosztach postępowania kasacyjnego orzekając zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

[ms]